

'nationale', enz.) en het idealiseren van een gestalte of type. Thema's die daarbij aan bod komen zijn de verhouding van natuur en cultuur, de romantische inspiratie van het Duitse nationalisme, het mythische karakter van het nazisme en de vraag waarom Heidegger altijd is blijven zwijgen over Auschwitz. Hoe een starre opvatting van figuur en identiteit

deconstrueren? Wat zou een figuurloze identificatie kunnen betekenen? Daarbij komt ook kort de actuele kwestie van een nieuw totalitarisme (democratie als motor voor consensusdenken en depolitisering) aan bod, maar van Peperstraten gaat er niet dieper op in.

Jeroen Peeters

Immigranten en Vlaamse emigranten

Pascal Verbeken, *Arm Wallonië. Een reis door het beloofde land*, Meulenhoff-Manteau: Antwerpen, 2007.

Wil Vlaanderen met zijn immigranten kunnen leven, dan mag het zijn emigranten niet vergeten. Zo kan de hoofdboodschap van het boek *Arm Wallonië. Een reis door het beloofde land* van Pascal Verbeken worden samengevat. Een eeuw na het klassieke reportageboek *Door arm Vlaanderen* van de socialistische journalist August De Winne schrijft Verbeken een gevoelig verslag van een reis vol ontmoetingen. Tientallen Walen met Vlaams klinkende namen vertellen hun eigen kleine verhalen. En elk verhaal is verbonden met de geschiedenis van Wallonië en Vlaanderen.

Verbeken volgt de voetsporen van de tienduizenden Vlaamse economische vluchtelingen die zich in de loop der eeuwen in Wallonië hebben gevestigd. Zo komt de lezer te weten dat de massale exodus van Vlamingen naar Wallonië in verschillende golven gebeurde. De eerste golf Vlamingen vluchtte naar Wallonië tussen 1840 en 1850: het decennium van de grote hongersnood. Een tweede mislukking van de aardappelooft in 1885 bracht een nieuwe uittocht op gang. De laatste migratiegolf van Vlamingen naar Wallonië kwam tot stilstand midden de jaren zestig, nadat het economisch evenwicht in België in het voordeel

van Vlaanderen kantele. Het aantal Vlamingen dat naar Wallonië emigreerde was fenomenaal hoog. Uit een onderzoek van *De Vlaamssche Volksstem* bleek dat in 1925 van de 203.743 inwoners van de agglomeratie van Charleroi 25.277 Vlaming waren.

Bij hun aankomst in Wallonië klitten de Vlamingen samen in concentratiewijken zoals vandaag de Noord-Afrikanen dat doen in Kuregem of Molenbeek. De gelijkenissen tussen de Vlaamse emigratie en de Noord-Afrikaanse immigratie zijn frappant. De schrijver slaagt er op een speelse manier in om de analogie tussen Vlaamse en Noord-Afrikaanse migranten bloot te leggen. Het beeld van 'le Flamand' in oude Waalse kranten, gemeenteraadsverslagen en gerechtsdossiers stemt overeen met het hedendaagse imago van allochtonen. De kwalijke reputatie die Jos, Victor of Fernand in de arbeiderswijken hadden, is nu overgenomen door Ahmed, Saïd en Mohammed.

Verbeken brengt zijn lezer dwarst door het platteland van Waals-Brabant (de rijkste provincie van België) naar de oude industriële as van de Borinage, La Louvière, Charleroi, Seraing en Luik. Bij elke tussenstop slaagt hij er in om de in Vlaanderen overheersende clichés en stereotypen over Wallonië te doorbreken. Met 'Arm Wallonië' houdt Verbeken Vlaanderen een spiegel voor zonder in prekerige litanieën te vervallen. Zijn reis doorheen Wallonië is ook een terugreis naar een vergeten Vlaamse

migratiegeschiedenis. Het boek is een herinnering aan de arme gelukzoekende Vlamingen en geneert in de huidige communautaire context Waalse en Vlaamse nationalist. Een Waal als

Van Cauwenberghe en een Vlaming als Bourgeois weten maar wie ze zijn, als ze weten waar ze vandaan komen.

Tarik Fraihi

De verlokkelijke kracht van het extreemrechtse populisme

Karel De Gucht, *Pluche. Over de banalisering van extreemrechts. Een essay*, Houtekiet Antwerpen / Amsterdam, 2007

Waar in Vlaanderen nooit gepoogd wordt een duidelijk onderscheid te maken tussen rechts, extreemrechts, fascisme, racisme, nationalisme en populisme, daar neemt Karel De Gucht een belangrijke aanloop. In de eerste hoofdstukken van *Pluche* poogt hij het begrip populisme te vatten. Het fenomeen precies omschrijven is niet gemakkelijk, maar een aantal elementen worden aangereikt. We vermelden vijf karakteristieken: het conflictmodel is inherent; alleen je eigen belangen, wensen en behoeften gelden; verantwoordelijkheid schuif je af op de politici, de Walen, de bazen, de vreemdelingen; je geeft iedereen gelijk waardoor beloften onmogelijk waar kunnen worden gemaakt en tenslotte, doe je een beroep op zondebokken. (p.32-33). De auteur verwijst uitvoerig naar Karl Lügner, de eloquente antisemitische burgemeester van Wenen, meesterpopulist, waar de jonge Adolf Hitler gretig naar luisterde. Zo gezien is extreemrechts populisme m.i. dan geen ideologie, maar wel een geheel van aansporingen gericht op de beïnvloeding van de publieke zaak. Dominant is het simplisme. De mogelijke medestanders, de wij's, maar ook de anderen, de tegenstanders, de vijanden, de zij's, zijn gemakkelijk te herkennen, te identificeren. Het zijn dragers van uiterlijke, gemak-

kelijk waarneembare kenmerken zoals huidskleur, klederdracht, kente-kens, religieuze praktijken, taal ... De populist scheidt vriend en vijand niet op basis van standpunten, politieke of andere ideeën maar op basis van niet te verwijderen uiterlijke kenmerken. Dat verklaart vaak het succes van zijn discours: simpele, duurzame onaanvechtbare identificaties die leiden tot stevige groepsvorming. Hier ligt het verschil met universalistische denkrichtingen: alle mensen kunnen in principe socialist, liberaal, christen, ecologist, moslem worden, maar nooit Afrikaan, Zweed, Duitser... Voor de populist vormen ras, taal, grondgebied ... een stevigere basis voor solidariteit en groepsvorming dan een ideologie, een gedachtegoed, een partijprogramma. Het simplisme is ook dominant wat de boodschap betreft. De populist verdedigt vooral waarden en doelstellingen die aantrekkelijk zijn voor de eigen groep. "Alleen de eigen belangen, wensen en behoeften tellen", schrijft De Gucht. Ik wil eraan toevoegen dat de populist ook de bestaans- en de geldingsdrang van de leden van de eigen groep bevredigt. Niet alleen door de verheerlijking van de eigen kwaliteiten maar ook door toe te laten anderen, niet-leden, te misprijzen, te verachten. Mensen vinden in het conflict een houvast en een uitlaatklep. Het eigen volk wordt stevast voorgesteld als een wezen dat lijdt, dat vernederd en uitgebuit wordt, dat zich moet oprichten en terugslaan. De Gucht roept op tot de strijd tegen extreemrechts en wijst op een groot aantal zwakheden en tegenstellingen